

II. Mongolská nadvláda a vzestup moskevského státu (1236–1462)

Mongolský vpád nepochybně významně ovlivnil další vývoj Ruska. Jak se shodli současníci i historici, jeho bezprostřední důsledky byly devastující: zpusťování tradičních městských center, ohromné materiální škody, ztráty na životech či počty zajatců odvečených do otroctví dnes jen stěží někdo spočítá. Značně rozdílné názory však panují na dopady „tatarského jha“, jak je období mongolské nadvlády v Rusku tradičně nazýváno, v dlouhodobější perspektivě. Tradiční ruská historiografie vesměs význam „mongolského faktoru“ popírá a naopak přečnuje roli jednotlivých událostí, které vedly k osvobození země od mongolské dominance. Pro ruské liberální historiky a část západní historiografie to byl ale právě mongolský vpád, který výrazným způsobem obrátil „přirozený“ běh ruských dějin, zejména co se týče politické praxe, směrem k orientálnímu, despotickému modelu se všemi jeho průvodními znaky: izolací, xenofobií, komplexem méněcennosti atd.

Moderní západní historiografie ale vliv mongolské nadvlády nepřeceňuje. Po ustavení Zlaté hordy spravovali Mongolové dobytou zemi nepřímou: knížata, která nepadla v boji, zůstala na svých stolcích, vítězové se nijak nepokoušeli měnit existující politický či ekonomický systém. Většina mongolského vojska ostatně záhy opustila ruské území. Vztahy ruských knížat s tatarskými chány byly velmi pragmatické. Mongolská nadvláda nebyla omezena jen na vybírání daní a vydávání potvrzujících listin (*jarlyků*) ruským knížatům. Ruská knížata si brala mongolské nevěsty, mohla profitovat z obchodu s Orientem, ruské oddíly se účastnily mongolských válečných výprav, Mongolové naopak poskytovali Rusům pomoc v bojích s jejich západními soupeři (zejména s řádem německých rytířů a litevským knížectvím; není proto náhoda, že ruský národní hrdina Alexandr Něvský byl promongolským „kolaborantem“). Mongolský faktor hrál nadto důležitou roli při řešení mocenských sporů mezi jednotlivými ruskými knížaty. Tolerantní postoj Zlaté hordy vůči pravoslavnému náboženství (daňové úlevy, přímá podpora) přinesl výsledky v loajálním postoji církve. Podporovala proto raději promongolská knížata než knížata ochotná se v zájmu „osvobozenického boje“ paktovat třeba i s papežským Západem.

Zde můžeme mimo jiné nalézt i kořeny mocenského vzestupu moskevského knížectví, které pravoslavná církev logicky podpořila. Moskevským knížatům se podařilo zajistit si přízeň Zlaté hordy a získat pro sebe úřad výběrčího daní pro mongolské chány i v sousedních knížectvích a od vlády Ivana Kality (1325–1340) prakticky bez přerušení i velkoknížecí titul. Spolu s dalšími fakto-

ry (ekonomickými, demografickými, geografickými atd.) to nakonec byla právě mongolská přízeň, která Moskvě umožnila zvítězit nad jejím hlavním soupeřem, Tverem. Teprve v průběhu úpadku a dezintegrace Zlaté hordy od druhé poloviny 14. století se pokoušela i moskevská knížata těžit z tohoto procesu. Legendární vítězství Dmitrije Donského na Kulikově poli v roce 1380 bylo jen epizodou a o dva roky později došlo ke krvavé restauraci tatarské moci. K žádné další významné, tím méně konečné bitvě již nedošlo a ze Zlaté hordy se o více než půlstoletí později a bez jakéhokoli ruského zásahu vydělily chanáty kazaňský, krymský a astrachaňský (a s nimi udržovala moskevská knížata opět pragmatické vztahy).

V jednom ohledu však tatarský vliv v Rusku s rozkladem Zlaté hordy ještě zesílil. Rostoucí moc Moskvy nabízela totiž mongolské aristokracii a jejím ozbrojencům větší příležitost než vnitřní krizí otrásaná Zlatá horda. Tato migrace pak v první polovině 15. století nabyla masového charakteru a o století později byla takřka pětina vyšších moskevských tříd mongolského či „východního“ původu.

Moskevská územní expanze byla nepochybně impozantní. Přesto nebyl tento proces tak jednoznačný, jak se nám dnes pohledem na mapu jeví. Kromě Moskvy zde existovala řada dalších center, která byla neméně mocná a ambiciózní: Litva, Tver či Novgorod. Navíc řada dalších knížat, která byla formálně podřízena moskevskému knížeti, měla své vlastní plány a byla ochotna spojit se s nepřáteli Moskvy. To se plně projevilo po smrti Vasilije I. Dmitrijeviče v roce 1425. Spory o nástupnictví uvnitř moskevského rodu vyvolaly občanskou válku, která spolu s intervencí sousedů zemi takřka zničila. Symptomatické je, že nový kníže Vasilij II. Vasiljevič zvítězil až se zahraniční pomocí – zejména mongolsko-tatarskou.

1236

Mongolská výprava, kterou vedl Džingischánův vnuk Batu, zpustošila povolžské Bulharsko a poté zamířila do severovýchodního Ruska.

1237

Spojení řádu mečových rytířů s řádem německých rytířů zahájilo nový nápor do Pobaltí.

prosinec

Mongolové dobyli Rjazaň, jeho obyvatelstvo bylo pobito a město vypáleno.

1238–1265

Haličským knížetem Daniil Romanovič, který znovu sjednotil haličské a volynské knížectví a rozšířil svou moc na většinu území jihozápadní Rusi, včetně Kyjeva. Po mongolském vpádu musel uznat moc velikého chána, ale až do konce 50. let usiloval o vytvoření protimongolské koalice se svými západními sousedy (z tohoto důvodu dokonce uznal papeže hlavou církve ve své doméně).

počátek 1238

Dobytí Moskvy, Vladimíru a Suzdal. Města byla buď vypálena, nebo zpustošena a obyvatelstvo pobito nebo odvečeno do otroctví.

4. březen 1238

Jurij Vsevolodovič, veliký kníže vladimírský, padl v bitvě s Mongoly na řece Siti. Krátce poté byl dobyt Tver a Batuova vojska vstoupila na území novgorodského knížectví. Město Novgorod však nenapadla a na rok se stáhla do donských stepí.

1240

Počátkem léta zahájil Batu další tažení a postupně ovládl Perejaslav, Černigov a další jihoruská knížectví.

15. červenec

Švédský vpád do Pobaltí vedený jarlem Birgerem byl zastaven Novgorodem v bitvě na řece Něvě, novgorodský kníže a vojevůdce Alexandr Jaroslavič získává přízvisko Něvský. Krátce po bitvě je však z rozhodnutí *veče* donucen z Novgorodu odejít.

6. prosinec

Mongolové dobyli a zpustošili Kyjev, jeho obyvatelé byli pobiti. Na rozdíl od většiny ostatních měst se Kyjev z této katastrofy během mongolské nadvlády nevzpamatoval.

5. duben 1242

Alexandr Něvský, který byl znovu povolán do Novgorodu, porazil řádové vojsko v bitvě na Čudském jezeře („bitva na ledě“).

1243

Vladimírský kníže Jaroslav Vsevolodovič (bratr zabitého Jurije a otec Alexandra Něvského) byl ochoten spolupracovat s Mongoly, a získal proto od chána nejzápadnějšího *ulusu* mongolské říše (pozdější Zlatá horda) *jarlyk* na titul velikého knížete.

1246

Po návratu z návštěvy u mongolského velikého chána byl Jaroslav Vsevolodovič otráven. Po jeho smrti vypukly spory o nástupnictví, které rozhodl chán Zlaté hordy Batu ve prospěch jeho syna Andreje.

Mongolská říše

Mongolský chán Temüďzin sjednotil do roku 1206 asijské stepní kmeny a na sněmu *kurultai* byl zvolen nejvyšším chánem a přijal jméno Džingis (Velký). Krátce poté zahájil sérii krvavých a zničujících výprav, během nichž dobyl severní Čínu, Střední Asii a Zakavkazsko. Roku 1223 Mongolové drtivě porazili ruská vojska v bitvě na řece Kalce, nevyužili však tohoto vítězství a vrátili se zpět. Po Džingischánově smrti (1227) si jeho nástupci podrobili jižní Čínu, Persii a Mezopotámii. Mongolská veleříše byla rozdělena na jednotlivé úděly (*ulusy*), v nichž vládli Džingischánovi potomci. Nejzápadnější oblast získal nejstarší Džingischánův syn, Džučí. Roku 1236 zahájil jeho syn Batu válečnou výpravu, během které dobyl většinu ruských knížectví. Mongolové poté v letech 1241–1242 prošli přes Halič a Polsko, porazili vojsko německých a polských knížat v bitvě u Lehnice ve Slezsku a přes Moravu zamířili do Uher, kde v bitvě na řece Sajó (Slaná) porazili uherského krále Bélu IV. Krátce poté vpadli do Dalmácie a takřka ohrozili Benátky. Smrt velkého chána Ögedeje a chystaná volba nového chána však přiměly Batua k návratu. Novým velkým chánem se ale stal Ögedejev syn Kűjűk, a Batu se musel spokojit s údělem, který získal již jeho otec a který svými výpravami dále rozšířil. Pro tento chanát se mnohem později vžil název Zlatá horda. Jednotlivé *ulusy* ještě nějakou dobu uznávaly nadřazenost velkého chána v Karakorumu, ale od druhé poloviny 13. století se již vyvíjely samostatně. Po smrti posledního velkého chána Kubilaje (Kublajchán) se mongolská říše definitivně rozpadla. Její dnešní hodnocení je rozporuplné. Evropané vždy zdůrazňovali mongolské barbarství a masakry, Asii ale přinesla mongolská vláda oživení obchodu na trase od Kaspického moře k Tichému oceánu (na staré hedvábné stezce), náboženskou toleranci a kulturní rozkvet.

1249–1252

Velikým knížetem vladimirským Andrej Jaroslavič. Když začal spolu s dalšími ruskými knížaty připravovat odboj proti Mongolům, postavil se proti němu jeho bratr Alexandr Něvský, který ho zradil chánovi Zlaté hordy. Batuův syn Sartak vyslal proti Andrejovi vojsko, sesadil jej a velikým knížetem ustanovil Alexandra Něvského.

1252–1263

Velikým knížetem vladimirským Alexandr Něvský. Prostřednictvím svého syna Vasilije vládl rovněž v Novgorodě. Tento ruský národní hrdina boje proti Švédům a německým rytířům (a posléze kanonizovaný) byl loajálním spolupracovníkem Mongolů, kterým pomohl dokončit jejich ovládnutí země a od nichž obdržel *jarlyk*. Jeho osobní vládu založenou na podpoře ostatních severoruských knížat, bojarů a církve, a také z obav z Mongolů, však jeho slabí synové nebyli s to převzít.

1254

Haličský kníže Daniil Romanovič obdržel od papeže Inocence IV. královský titul.

1255

Neúspěšný pokus novgorodských obyvatel vyhnat z města syna Alexandra Něvského, Vasilije, neboť jeho otec s mongolským souhlasem vojensky zasáhl.

1256–1257

Haličský kníže Daniil Romanovič vytlačil Mongoly z území svého knížectví. Nová mongolská výprava v roce 1260 ho však donutila znovu uznat nadvládu Zlaté hordy.

1257

Chán Zlaté hordy nařídil daňový soupis všech obyvatel (s výjimkou církve).

1259

Povstání proti daňovému soupisu v Novgorodě potlačeno Alexandrem Něvským.

1263–1272

Velikým knížetem vladimírským Jaroslav Jaroslavič Tverský.

1263

Alexandr Něvský dal Moskvu jako úděl svému synu Daniilovi, jeho potomci měli vládnout v Moskvě až do roku 1598.

1265–1301

Haličsko-volyňským knížetem Lev Danilovič. Takřka celá jeho vláda je spojena s boji s Litvou, jíž se ubránil jen s tatarskou pomocí.

1272–1276

Velikým knížetem vladimírským Vasilij Jaroslavič Kostromský.

1276–1281

Velikým knížetem vladimírským Dmitrij Alexandrovič Perejaslavský.

1276–1303

Vláda knížete Daniila Alexandroviče v Moskvě.

1281–1283

Velikým knížetem vladimírským Alexandr Alexandrovič Goroděcký.

1283–1294

Velikým knížetem vladimírským znovu Dmitrij Alexandrovič Perejaslavský.

1286

V Novgorodě ustaveno zastoupení Hansy.

1294–1304

Alexandr Alexandrovič Goroděcký znovu nahradil Dmitrije na velkoknížecím trůnu.

1295–1315

Litevský kníže Vytenis zahájil kombinací sňatkové politiky a válečných akcí územní expanzi do západoruských oblastí (Černá Rus, Vitebsk, Polock atd.).

1299

Sídlo metropolitů přeneseno z Kyjeva do Vladimíru.

1301

Kníže Daniil připojil k moskevskému knížectví Kolomnu.

1301–1316

Haličsko-volyňským knížetem Georgij (Jiří), syn Lva Daniloviče. Připojil ke knížectví Vladiměř, ale stejně jako jeho otec se dostal do konfliktu s Litvou. V bitvě s litevským knížetem Gediminasem (Gedyminem) u Vladiměře padl. Ve válkách s Litvou zahynuli i jeho nástupci Andrej a Lev II. a nastal postupný úpadek volyňského a haličského knížectví: Volyň postupně podlehla Litvě, Halič polskému a uherskému tlaku.

1302

Daniil zdědil Perejaslav a připojil ji k moskevskému knížectví.

1303–1325

Moskevským knížetem syn Daniila, Jurij Daniilovič. Jeho vláda byla vyplněna spory se sousedním Tverem o velkoknížecí titul, z něhož nakonec díky svým vazbám na chána Zlaté hordy Uzbeka vyšel vítězně moskevský kníže.

1303

K moskevskému knížectví připojen Možajsk získaný válkou nad smolenským knížetem.

1304–1318

Velikým knížetem vladimirským Michail Jaroslavič Tverský.

1315–1341

Litevským knížetem Gediminas (Gedymin), bratr Vytenise. Připojil k Litvě Pinsk, Turov, Minsk a další oblasti, příbuzenskými svazky se spojil s Tverem, který podporoval proti Moskvě.

1318

Moskevský kníže Jurij Danilovič posílil své svazky se Zlatou hordou sňatkem se sestrou chána Uzbeka, který mu vzápětí udělil *jarlyk* na velkoknížecí titul. Tverský kníže Michail se odmítl podrobit a porazil Jurijovo vojsko v bitvě nedaleko Tveru. Jurij ale dosáhl intrikami a úplatky předvolání Michaila ke Zlaté hordě, kde byl tverský kníže popraven. Chán potvrdil Jurijovi titul velkého knížete vladimirského, ale soupeření s Tverem tím ještě zdaleka neskončilo.

1322

Chán Zlaté hordy dal *jarlyk* na velkoknížecí titul Dmitriji Michailoviči Tverskému.

1324–1340

Haličským knížetem vnuk Lva Daniloviče (syn jeho dcery Marie) Boleslav Trojdenovič, který přijal jméno Georgij II. (Jiří II.). Lavírováním mezi sousedy se mu sice podařilo udržet nezávislost, ale díky svému bojovnému katolicismu si odcizil nejnvlivnější síly v zemi a nakonec byl zavražděn.

1325

Moskevský kníže Jurij Danilovič se vypravil do Saraje, aby získal zpět titul velkého knížete, byl však zde zabit Dmitrijem Tverským. Ten byl poté z rozkazu chána popraven. Novým velkým knížetem vladimirským se stal Dmitrijův bratr Alexandr Michailovič Tverský, moskevským knížetem bratr Jurije, Ivan Danilovič zvaný Kalita (měšec).

1325–1340

Vláda moskevského knížete Ivana Kality, považovaného za prvního ze „sjednotitelů ruské země“. Významně rozšířil území knížectví (a to spíše koupí území než jeho dobýváním) a po dlouhých bojích s Tverem získal natrvalo velkoknížecí titul.

1326

Metropolita přesídlil z Vladimíru do Moskvy. Podpora moskevských knížat ze strany ortodoxní církve významnou měrou přispěla k posílení moci a prestiže Moskvy a ke konečnému vítězství jí vedeného sjednocovacího procesu.

1327

Protimongolské povstání v Tveru potlačeno chánovým vojskem za pomoci Moskvy. Tverský kníže Alexandr Michailovič uprchl do Pskova a později na Litvu (roku 1337 mu byl povolen návrat, ale o dva roky později byl popraven).

II. Rusko v 11.–13. století

..... Kyjevská Rus v polovině 11. století

Hlavní Ruská knížectví v 12. a 13. století

- 1 Novgorod Veliký
- 2 Polocké knížectví
- 3 Volýnské knížectví
- 4 Haličské knížectví
- 5 Kyjevské knížectví
- 6 Turovo-Pinské knížectví
- 7 Perejaslavské knížectví

- 8 Novgorodsko severské knížectví
- 9 Černigovské knížectví
- 10 Smolenské knížectví
- 11 Rjazaňské knížectví
- 12 Muromské knížectví
- 13 Vladimírské (Rostovsko-Suzdalské) knížectví

1328–1340

Velikým knížetem vladimirským Ivan Kalita. Výběrem daní pro chány Zlaté hordy významně posílil své vlastní finanční postavení (přes jeho pověstnou šetrnost a finanční schopnosti pochází tato přezdívka od skutečného měšce, který neustále nosil s sebou, aby mohl poskytovat milodary chudým).

asi 1340

V lesích 70 km severovýchodně od Moskvy založil mnich Sergij Radoněžský klášter, který přispěl k duchovní a kulturní obnově v období po mongolském vpádu a pod svým pozdějším názvem se stal jedním z nejvýznamnějších v Rusku (Trojicko-sergijevský klášter). Klášter byl rovněž centrem misionářských aktivit v severním Rusku (Sergij a jeho žáci založili na 75 dalších klášterů).

1340

Po smrti posledního haličského knížete Georgije II. vpadl na území knížectví polský král Kazimír. Místní bojaři nabídli trůn Liubartasovi (Lubartovi), synovi litevského knížete Gediminase, a s mongolskou pomocí vytlačili Kazimíra ze země.

1341–1353

Moskevským knížetem a velikým knížetem vladimirským Simeon Hrdý, nejstarší syn Ivana Kality. Potlačil bojarskou opozici, znepokojenou růstem knížecí moci, a rozšířil území knížectví o Jurjev.

1345–1377

Vláda litevského knížete Algirdase (Olgerda), syna Gediminase. Algirdas vládl v dohodě se svým bratrem Kęstutisem, který spravoval západní část knížectví, zatímco Algirdas východní. Algirdas jako první litevský panovník přijal po ruském způsobu titul velikého knížete. Za jeho vlády získala Litva sňatkovou politikou a výboji většinu západoruských zemí (Volyň, část Haliče, Podolí, západní Ukrajinu včetně Kyjeva, Černigov, Novgorod Severskij, Brjansk a další). Celkem ovládala Litva zhruba tři pětiny území bývalé Kyjevské Rusi. Díky podpoře Tveru se dostal Algirdas několikrát do konfliktu s Moskvou, kterou se mu však porazit nepodařilo. Po smrti Algirdase moc Litvy upadala zejména v souvislosti s nápirem řádu německých rytířů, ruská území si však podržela.

1348

Pskov se oddělil od Novgorodu.

1349

Polský král Kazimír zahájil další tažení proti Liubartasovi, během kterého se mu podařilo připojit Halič.

1353–1359

Moskevským knížetem a velikým knížetem vladimirským Ivan II. Sličný (Krásný), další syn Ivana Kality. Po jeho smrti nastaly uvnitř vládnoucího rodu spory o trůn, na nějž byl posléze za podpory bojarů a metropolitů Alexeje dosazen nezletilý syn Ivana II. Dmitrij.

1359–1363

Velikým knížetem vladimirským Dmitrij Suzdalský.

1359–1389

Vláda moskevského knížete Dmitrije Ivanoviče, který upevnil postavení Moskvy v úspěšných bojích proti knížatům suzdalským, rjazaňským a tverským, podporovaným Zlatou

hordou a Litvou. Území knížectví rozšířil o Vladimír, Uglič, Galič, Kostromu, Bělozero a Kalugu.

1363

Metropolitovi Alexejovi se načas podařilo zajistit pro Dmitrije Ivanoviče titul velkého knížete.

1367

Moskevský kníže Dmitrij Ivanovič nechal vystavět kamenný Kreml.

1368

Tažení litevského knížete Algirdase, zetě Michaila Tverského, proti Moskvě. Jeho vojsko sice zpustošilo okolí Moskvy, vlastní město se mu však dobýt nepodařilo.

1370

Jeden z pretendentů na vládu nad Zlatou hordou, vojenský velitel Mamaj, vydal *jarlyk* na titul velkého knížete Michailu Tverskému. O rok později jej však vydal zpět Dmitriji II.

1372

Další neúspěšné tažení Algirdase proti Moskvě.

1375

Mamaj znovu vydal titul velkého knížete Michailu Tverskému. Moskevský kníže Dmitrij reagoval výpravou proti Tveru, po níž byl tverský kníže donucen vzdát se nároků na titul velkého knížete a uznat nadřazenost moskevského knížete. Dmitrij se poté cítil natolik silný, že využil sporů uvnitř Zlaté hordy a odmítl jí odvádět daň.

Soupeření mezi Moskvou a Tverem na počátku 14. století. Roku 1325 zavraždil v záchvatu vzteku při náhodném setkání v hlavním městě Zlaté hordy, Saraji, Dmitrij Tverský moskevského knížete Jurije Daniloviče. Rukopis z 16. století.

11. srpen 1378

Moskevský kníže Dmitrij zvítězil nad mongolským vojskem na řece Voža. Pod vlivem tohoto úspěchu a díky povzbuzování Sergije Radoněžského se Dmitrij pokusil sjednotit ruská knížata k boji proti Zlaté hordě.

1380

Mamaj v alianci s novým litevským velkým knížetem Jogailem (synem Algirdase) zahájil tažení proti moskevskému knížeti.

8. září

Moskevský kníže Dmitrij porazil Mamajovo vojsko v krvavé bitvě na Kulikově poli nedaleko Donu. Podle této bitvy obdržel Dmitrij přízvisko Donský. Jogaila do bitvy nestálčil zasáhnout a stáhl se zpátky na Litvu.

1381

Mamaj poražen dalším z uchazečů o vládu nad Zlatou hordou, chánem Tochtamyšem.

1382

Poté co zkonsolidoval svou pozici uvnitř Zlaté hordy, zahájil chán Tochtamyš trestnou výpravu proti Moskvě, kterou posléze obsadil a zpusťošil. Zlatá horda tak obnovila svou moc nad Ruskem a Dmitrij Donský byl donucen znovu jí odvádět daně.

1386

Na základě dohod z Krevy z roku 1385 se litevský velkým kníže Jogaila (Jagiello) nechal v Krakově pokřtít, oženil se s polskou dědičkou trůnu Hedvikou a jako Vladislav II. byl korunován polským králem (vládl do 1434). Došlo tak k vytvoření polsko-litevské unie.

1387

Vítězství Vladislava II. nad Maďary definitivně potvrdilo polskou držbu Haliče.

1388

Moskevský kníže vyslal vojenskou výpravu na pomoc chánu Tochtamyšovi v jeho boji s Tamerlánem (Timurem), který se rozhodl obnovit mongolskou veleříši.

1389

Krátce před svou smrtí určil Dmitrij Donský svým nástupcem nejstaršího syna Vasilije. Tuto volbu chán Tochtamyš potvrdil.

Pečeť Ivana Kality

1389–1425

Vláda moskevského knížete Vasilije I. Dmitrijeviče. Přes nepříznivou mezinárodní situaci (pokračující dezintegrace Zlaté hordy, pokračující tlak Litvy) se mu podařilo rozšířit území knížectví.

1392

Polský král Vladislav II. se smířil se svým bratrancem a dlouholetým odpůrcem Vitoldem a předal mu správu Litvy (vládl zde až do 1430). Vzhledem k tomu, že Vasilij I. byl od roku 1390 ženat s Vitoldovou dcerou, stabilizovaly se načas litevsko-moskevské vztahy. Vasilij I. zakoupil u velkého chána *jarlyk* na vládu nad Nižním Novgorodem. Spolu s anexí knížectví muromského o rok později tak byla posílena pozice Moskvy na středním toku Volhy.

1395

Timur porazil Tochtamyše a zahájil tažení proti Moskvě. Ke střetnutí s vojskem moskevského knížete však nedošlo a Timur se poté obrátil na východ. Moskva pak byla více než jedno desetiletí ve vztahu k Zlaté hordě fakticky nezávislá. Tochtamyš uprchl do Litvy, kde uzavřel dohodu s Vitoldem. Vitold měl pomoci Tochtamyšovi získat zpět vládu nad Zlatou hordou výměnou za postoupení práv nad ruskými knížaty.

1397

Snaha Vasilije I. podrobit si Novgorod skončila neúspěchem, válka pokračovala s přestávkami až do roku 1417 a Moskva připojila část tzv. dvinské země (střední tok Severní Dviny).

12. srpen 1399

Litevský veliký kníže Vitold a chán Tochtamyš byli poraženi vojskem Zlaté hordy na řece Vorskle a nuceni vzdát se plánů na ovládnutí Zlaté hordy.

1404

Vitold připojil k Litvě Smolensk a Vjazmu.

1406–1408

Válka mezi Litvou a Moskvou, Litva připojila tzv. *verchovskaja knjažestva* (Lubuck, Kozelsk, Obojes).

1408

Emír Edigej oblehl Moskvu a donutil Vasilije I., aby obnovil placení daní Zlaté hordě a uznal její nadřazenost.

15. červenec 1410

V bitvě u Grunwaldu (též Tannenbergu) zvítězilo polsko-litevské vojsko (v jehož řadách bojovaly i ruské oddíly) nad řádem německých rytířů. Tato porážka definitivně zastavila nápor řádu do Pobaltí.

okolo 1410

Andrej Rublev dokončil ikonu sv. Trojice pro Trojicko-sergijevský klášter. Pro tento klášter zhotovil ve 20. letech ještě řadu fresek.

únor 1425

Smrt Vasilije I. zahájila čtvrtstoletí trvající válku mezi jeho synem Vasilijem II. Vasiljevičem a ostatními pretendenty trůnu, která načas zastavila územní expanzi moskevského knížectví a ohrožovala dokonce jeho existenci. V době nástupu na trůn podporoval desetiletého Vasilije II. jeho poručník, litevský veliký kníže Vitold. Mezi odpůrci Vasilije II. a uchazeče o trůn na základě stařešinství patřila zvenigorodská a galičská knížata, Jurij

Dmitrijevič (bratr Vasilije I.) a jeho synové Vasilij Kosoj (Kosý) a Dmitrij Šemjaka (bratrance Vasilije II.). Proti Vasilijovi II. posléze vystoupil i Novgorod a Tver.

1425–1462

Vláda Vasilije II. Vasiljeviče Temného, syna Vasilije I. Po dlouhých a krvavých bojích a poté, co byl několikrát zbaven trůnu a dokonce oslepen, se Vasiliji II. podařilo zvítězit nad jeho soupeři a v posledních deseti letech vlády získat faktickou nezávislost na Zlaté hordě.

asi 1430

Ze Zlaté hordy se vydělil krymský chanát.

1433

Jurij Dmitrijevič se nakrátko zmocnil vlády nad Moskvou (znovu 1434).

1434

Neúspěšný pokus Vasilije Kosého zmocnit se vlády.

asi 1436

Ze Zlaté hordy se oddělil kazaňský chanát.

1439

Uzavřena florentská unie mezi římskou a pravoslavnou církví. Jménem ruské pravoslavné církve k ní přistoupil moskevský metropolita Isidor.

1442

Po svém návratu z koncilu byl Isidor sesazen a florentská unie odmítnuta.

Moskevská knížata 1263–1598

Daniil Alexandrovič	1263–1303
Jurij Daniilovič	1303–1325
Ivan I. Kalita	1325–1340
Simeon (Semjon) Hrdý	1340–1353
Ivan II. Ivanovič	1353–1359
Dimitrij Ivanovič Donský	1359–1389
Vasilij I. Dmitrijevič	1389–1425
Vasilij II. Vasiljevič Temný	1425–1433
Jurij Dmitrijevič	1433
Vasilij II. Vasiljevič Temný	1433–1434
Jurij Dmitrijevič	1434
Vasilij Jurjevič Kosoj	1434
Vasilij II. Vasiljevič Temný	1434–1445
Dmitrij Jurjevič Šemjaka	1445
Vasilij II. Vasiljevič Temný	1445–1446
Dmitrij Jurjevič Šemjaka	1445–1447
Vasilij II. Vasiljevič Temný	1447–1462
Ivan III. Vasiljevič	1462–1505
Vasilij III. Ivanovič	1505–1533
Ivan IV. Vasiljevič Hrozný	1533–1584
	(do 1538 regentka Jelena Glinská, od 1547 car)
Fjodor I. Ivanovič	1584–1598

1445

Ve válce s kazaňskými Tatary byl zajat Vasilij II. Propuštěn byl teprve po slibu zaplacení vysokého výkupného a územních ústupcích vůči kazaňskému chanátu. Na moskevském území byla dokonce rozmístěna kazaňská posádka, aby dohlížela na plnění dohody.

1446

Dmitrij Šemjaka využil všeobecné nespokojenosti s politikou Vasilije II. vůči kazaňskému chánovi, svrhl jej a nechal oslepit (odtud přízvisko Vasilije II. – Temný)

1447

S podporou kazaňského chána dobyl Vasilij II. opět vládu nad moskevským knížectvím.

1448

Sbor ruských biskupů zvolil nového patriarchu, rjazaňského biskupa Jonu. Tím se stala ruská pravoslavná církev fakticky nezávislá na Byzanci, ale současně zesílily její vazby k moskevskému knížeti.

1449

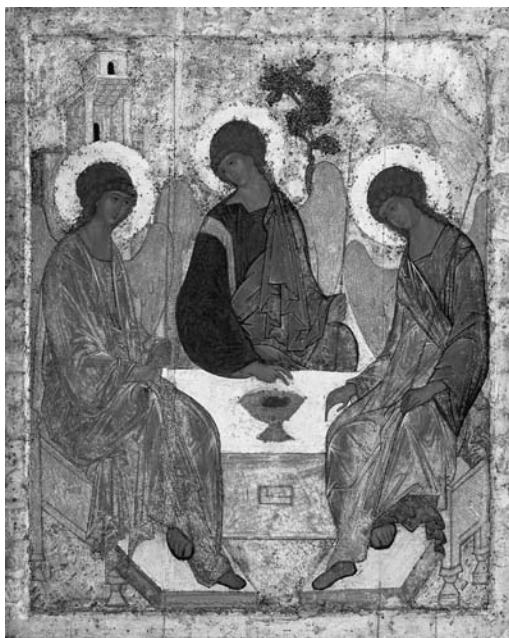
Vasilij II. ustavil svého syna Ivana spoluvládce.

před 1450

Na Solověckém ostrově v Bílém moři byl následovníky Sergeje Radoněžského založen Solověcký klášter, který se později stal jedním z největších klášterů v Rusku.

1450

Poslední pokus Dmitrije Šemjaky dobýt Moskvu byl odražen. Dmitrij poté uprchl do Novgorodu, kde byl o tři roky později otráven moskevským agentem.

Ikona svaté Trojice z Trojicko-sergijevského kláštera, nejznámější obraz Andreje Rubleva z počátku 15. století.

1451

Díky sporům o následnictví v kazaňském chanátu přešla část tatarských bojovníků na moskevském území do služeb Vasilije II. a pomohla ubránit nezávislost moskevského knížectví, i poté co Vasilij II. přestal odvádět daně Zlaté hordě.

1453

Dobytí Byzance Turky.

1455

Druhý neúspěšný pokus Zlaté hordy vymoci si placení daní.

1456

Porážka Novgorodu ve válce s Moskvou omezila nezávislost novgorodské republiky.

okolo 1460

Ze Zlaté hordy se vydělil astrachaňský chanát.

1461

Další neúspěšný pokus Zlaté hordy vymoci si placení daní.

27. březen 1462

Smrt Vasilije II., novým velikým knížetem se stal jeho syn Ivan.